

action. It creates the illusion of solving the problem and deceptive control over the situation. The lower the intensity of the use of «avoidance» strategy, the more constructive adaptation takes place.

Key words: *coping, coping strategies, communication deviations, communication coping resources, social adaptation, empathy, affiliation, sensitization, communicative competence, social competence.*

Поцулко Олена Анатоліївна – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри філософії, соціально-гуманітарних дисциплін, іноземних мов, української та латинської мов Донецького національного медичного університету (м. Лиман, Україна).

УДК 378.14 : [159.9 : 008]

Пухно С.В.

ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЯК СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ

У статті розглянуто особливості мотивації до навчання у педагогічному вищому навчальному закладі студентів – майбутніх вчителів, як складової формування їх психологічної культури. Встановлено, що професійна мотивація та професійна спрямованість особистості є складовою процесів формування психологічної і професійної культури фахівця, що забезпечує успішність входження людини до навчально-професійної діяльності, її самовдосконалення і самореалізацію як фахівця. До компонентів психологічної культури особистості, що розвиваються і ускладнюються в процесі навчально-професійної діяльності у вищому навчальному закладі (ВНЗ), відноситься набуття системи психологічного знання, навичок саморозуміння та розуміння інших, регуляції власних станів, діяльності та соціальних відносин. Згідно результатам проведеного дослідження щодо визначення особливостей мотивації до навчання у педагогічному ВНЗ студентів – майбутніх вчителів, визначено, що для першокурсників, у яких мотивація вступу пов'язана, передусім, із набуттям знань, в порівнянні зі студентами з мотивацією прагнення «оволодіти» професією, характерним є низький рівень розвитку емоційної чутливості, як базової складової психологічної культури, середній та низький рівень комунікативних та організаційних здібностей, а також комунікативних, організаційних, та інтелектуальних вмінь. Відповідно, актуальним на сьогодні є питання інтенсивного впровадження в навчальний процес ВНЗ інтерактивних методів навчання, і, зокрема, - тренінгових програм, як необхідних складових процесу формування психологічної культури майбутнього вчителя.

Ключові слова: мотивація, спрямованість, професійна мотивація, професійна спрямованість, психологічна культура особистості, професійна культура фахівця, соціалізація, самореалізація, емпатія, комунікативні та організаційні здібності.

Постановка проблеми. Актуальність питань мотивації до навчання студентів вищих навчальних закладів у сучасних дослідженнях, зокрема, – з проблем організації навчально-виховного процесу у вищій школі, підвищення рівня знань та вмінь майбутнього фахівця, загалом, – якості навчання, формування психологічної культури студентів, тощо, на сьогодні набуває пріоритетного значення внаслідок зростання вимог як до особистості фахівця, так і до виконання ним своїх професійних функцій. Дослідження проблем розвитку професійної мотивації та професійної спрямованості особистості як чинників успішності входження людини до навчально-професійної діяльності, набувають актуальності у зв'язку з тим, що ефективність підготовки фахівця у вищому навчальному закладі, зокрема, – конкурентно-спроможного на ринку праці педагога, є пріоритетним завданням сучасної освіти. Практичному вирішенню проблем розвитку професійної мотивації, не лише як складової професіоналізму фахівця, але і як чинника формування психологічної культури та, в подальшому, як складової професійної культури фахівця, на сьогодні все ще приділяється недостатньо уваги, незважаючи на те, що визначені проблеми мають міждисциплінарний характер. Завдання системи освіти полягає в інтеграції всіх складових фахової підготовки вчителя, і, зокрема, – стимулюванні мотивації до професійного навчання та, в подальшому, професійної діяльності фахівця як необхідної умови формування його психологічної культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення феномену мотивації, зокрема, – у зв'язку з вибором юнаками майбутньої професії та відповідного закладу освіти, завжди мало пріоритетне значення у дослідженнях науковців, оскільки мотивація до навчання, як специфічний регулятор активності особистості, є не лише головним фактором успішності молоді людини в навчально-професійній діяльності, але і всього подальшого процесу становлення фахівця: мотивація до опанування людиною певної професії як система рушійних складових набуття людиною професійних знань, вмінь і навичок, займає базове місце в структурі діяльності особистості. Особливості формування мотивації особистості і, зокрема, професійної мотивації, представлені у працях багатьох дослідників, зокрема, В. Г. Асеевої, В. А. Батаршева, Л. І. Божович, Н. В. Бордовської, М. Й. Боришевського, Е. Е. Бухтеевої, В. К. Виллонаса, М. І. Дьяченко, М. Р. Гінзбург, О. С. Гребенюка, Е. Ф. Зеєр, Е. П. Ільїна, В. І. Ковалева, Є. А. Клімова, А. С. Кривоногової, А. К. Маркової, К. К. Платонова, Б. С. Пряжнікова, О. І. Суслової, Н. Ф. Тализіної та ін.

В працях Л. П. Берестовської, А. К. Маркової, А. А. Орлова, А. А. Реана та ін., представлені результати досліджень, що розкривають механізми та

закономірності мотивації навчання, проте, дослідження з проблем взаємозв'язку між мотивацією до навчання студентів у ВНЗ, зокрема – майбутніх вчителів, та процесом формування складових психологічної культури особистості та професійної культури педагога, на сьогодні вимагають активізації дослідницької уваги. Відповідно до сучасних наукових надбань, професіоналізм фахівця, як людини високого рівня кваліфікації, що досконало володіє певним фахом, визначається наявністю складових професійної компетентності, як системи знань та вмінь, що дозволяє не лише виконувати на високому рівні завдання професійної діяльності, але і передбачати наслідки цієї діяльності, і впливає на формування ціннісно-сенсових, мотиваційних, емоційно-вольових структур особистості, як чинників успішності самореалізації людини. Згідно науковим здобуткам таких дослідників у галузі психології, як К. А. Абульханова-Славська, Л. Д. Деміна, О. С. Газман, Л. С. Космогорова та багатьох інших, загальним людським феноменом, який проявляється в усіх сферах життя та діяльності особистості, а також постає чинником можливостей самореалізації людини як фахівця, є психологічна культура особистості. Згідно В. В. Семикіну, саме психологічна культура є системоутворюючим чинником професійно важливих характеристик сучасного вчителя, що забезпечує продуктивність педагогічної діяльності [6, с. 236]. Відповідно, дослідження особливостей мотивації до навчання у ВНЗ студентів – майбутніх вчителів, як складової формування їх психологічної культури, на сьогодні набуває особливої актуальності.

Мета статті – представити результати дослідження особливостей мотивації до навчання у вищому навчальному закладі студентів – майбутніх вчителів як складової формування психологічної культури фахівця.

Виклад основного матеріалу та результатів дослідження. Згідно результатам теоретичних здобутків сучасних науковців, під таким психологічним феноменом, як «мотив» розуміється збудження до діяльності, пов'язане із задоволенням потреб суб'єкта, сукупність зовнішніх або внутрішніх умов, що викликають його активність і визначають спрямованість людини [9, с. 309-312]. Спрямованість є інтегральною, генералізованою властивістю, сукупністю стійких мотивів, що орієнтує діяльність людини і характеризується інтересами, схильностями, переконаннями та ідеалами особистості, які визначають її світогляд, і виражається в гармонійності знань, стійкості домінуючих мотивів поведінки і діяльності людини, і проявляється в світогляді, потребах вищого рівня та практичних діях [9, с. 261-262]. Таким психологічним феноменом, що визначає психологічну готовність людини до вибору напрямку професійної діяльності є професійна спрямованість, – це складний конгломерат певної ієрархії домінуючих мотивів, що спонукають людину не лише до оволодіння професією, але і професійного самовдосконалення та самоствердження. Навчальна діяльність людини залежить від цілої системи різних мотивів, що мають неоднакову значущість в різних вікових періодах. Певні мотиви є головними, провідними, на противагу іншим, – вторинним, які не мають

самостійного значення, і, тим чи іншим чином, підкорені провідним. Так, за Л. І. Божович, перші пов'язані зі змістом навчальної діяльності та процесом її виконання (сферою інтересів, потреб в інтелектуальній активності, в оволодінні новими знаннями, вміннями та навичками), інші, – з більш широкими взаємовідносинами людини з оточуючим середовищем (спількуванні, потреби у схваленні та зайнятті місця в системі соціальних відносин) [2, с. 448]. Визначені категорії мотивів в своїй системі необхідні для успішного виконання будь-якої діяльності, яка, в свою чергу, теж постає мотиваційним фактором, що викликає безпосередній вплив на суб'єкта стосовно подолання труднощів на шляху цілеспрямованого здійснення поставлених завдань. Аналіз особливостей мотивації до навчання у представників різного вікового періоду надав підстави вітчизняним дослідникам для виявлення закономірності змін мотивів навчання з віком та визначення впливу умов, що обумовлюють ці зміни, – зокрема, у юнаків мотиви навчання починають втілювати їх прагнення до самовизначення, що пов'язується з майбутньою професією та виконанням трудової діяльності [2, с. 451]. Цей період характеризується розвитком і ускладненням всієї структури мотиваційної сфери людини: зміни з віком провідних, домінуючих потреб і своєрідною їх ієрархізацією [2, с. 452]. Згідно Р. С. Немову, мотивованість в навчальній діяльності визначає особистісну зацікавленість людини в процесі опанування складною системою професійного знання і є психологічною характеристикою інтересу людини, що навчається, до засвоєння системи знань, набутті певних вмінь і навичок, до власного розвитку. Однією з найбільш важливих мотиваційних умов навчання є наявність у людини мотиву самовдосконалення, який може бути задоволений лише за умов розвитку певних здібностей. В мотиваційному блоці навчання, вітчизняні дослідники виділяють зовнішню, що не торкається глибинних складових особистості людини, та внутрішню мотивацію, яка пов'язана з наявністю системи інтересів, прагнень щодо оволодіння певними знаннями та вміннями для реалізації цілей і прагнень. Крім цього, внутрішня мотивація безпосередньо пов'язана з розвитком особистості, її моральним та інтелектуальним зростанням [7, с. 294-295]. Визначені особливості мотиваційної сфери навчальної діяльності набувають чіткої вираженості саме у юнацькому віці, що пов'язується вітчизняними дослідниками з потребою особистості у реалізації життєвих планів стосовно подальшого майбутнього [1; 3; 5]. Життєвий план, за І. С. Коном, як явище і соціального і етичного порядку, містить розуміння юнаком не лише своєї професійного вибору, але і якісних характеристик себе як професіонала певної діяльності, а також оцінювання своїх можливостей, – суб'єктивних (інтереси, здібності, тощо) і об'єктивних ресурсів (матеріальні умови, рівень навчальної підготовки, загальний стан здоров'я і т.д.) для реалізації цих планів, що неможливо без розвитку складових психологічної культури молодого людини.

Психологічна культура особистості – це цілісне динамічне утворення, в якому відображується індивідуальність її носія; здобуток особистісного і

професійного розвитку людини щодо набуття, збагачення та використання людиною системи психологічного знання [11]. М. М. Обозов визначає компонентами психологічної культури особистості наступні складові: саморозуміння та розуміння людиною інших, регуляція власних станів, діяльності та соціальних відносин [4, с. 62]. Згідно досліднику, пізнання людиною самої себе та інших служить основою психологічної культури [11, с. 20]. За Л. С. Колмогоровою, психологічна культура є частиною базової культури особистості, що дозволяє їй ефективно самовизначатися і самореалізовуватися; складовими психологічної культури людини є: гносеологічний (мотиви, цінності, норми особистості); процесуально-дійовий (засвоєння культури в процесі соціалізації) та суб'єктивно-особистісний аспект (культура спілкування та поведінки, формування вищих почуттів, інтелектуальне сприймання та ін.) [4, с. 63].

Відповідно, розвиток визначених складових є тривалим процесом, – формування психологічної культури відбувається на всіх етапах проходження людиною інститутів соціалізації. Мотивація до навчання у ВНЗ студентів є, водночас, і складовою і чинником формування компонентів психологічної культури особистості, оскільки для юнаків з визначеною професійною спрямованістю щодо оволодіння вказаним фахом характерною рисою є захопленість «світом» обраної професії, і це спонукає людину до розширення системи знань, прагнення оволодіти необхідними для виконання професійної діяльності навичками і вміннями. Визначене сприяє розвитку складових психологічної культури особистості, – когнітивної та емоційно-вольової сфери людини, її комунікативних та організаційних навичок і вмінь.

На думку таких дослідників проблем мотивації до навчання у ВНЗ, як О. Е. Афанасєнкова, Н. Ц. Бадмаєва, С. І. Кучмієвої, Н. Степанченко [10], на ефективність навчальної діяльності студентів, передусім, впливають сформовані професійні мотиви. До того ж, оскільки пізнавальні та професійні мотиви взаємопов'язані, вони постають факторами продуктивності навчального процесу [1]. Особливості мотивації навчання у ВНЗ з часом впливають і на виконання людиною завдань професійної діяльності, відповідно, – професійні мотиви, і, передусім, – інтерес до професії, є значним чинником успішності людини в професійній діяльності: показники рівня професійної підготовки випускників ВНЗ залежать від визначеності їх професійної мотивації [5; 6].

Відповідно до результатів досліджень А. А. Орлова, мотивація багатьох студентів навчатися у ВНЗ пов'язана переважно з тим, щоб отримати диплом про вищу освіту, а не оволодіти професією, що, в свою чергу, позначається на рівні розвитку їх психологічної культури, як складової професійної [8]. В результаті проведеного дослідження на базі Сумського державного педагогічного університету ім. А. С. Макаренка (I семестр 2016-2017 навч. року) з метою визначення особливостей мотивації вступу молодих людей до ВНЗ, у якому приймало участь 30 студентів першого курсу – майбутніх вчителів, було

встановлено наступне. За результатами проведеної методики Т. І. Ільїної «Мотивація навчання у вузі», було визначено, що пріоритетною для 63,3% першокурсників у мотивації вступу до ВНЗ є набуття знань, для 33,4% – оволодіння професією і для 3,3% – отримання диплома. Відповідно до аналізу результатів проведеного з цією ж групою студентів дослідження щодо визначення комунікативних і організаторських здібностей за методикою КОЗ-1, було встановлено, що 33,3% учасників мають високий, 50% середній і 16,7% низький рівень комунікативних здібностей. У 6,7% учасників – високий, у 50% середній і у 43,3% низький рівень організаційних здібностей. Згідно теоретичних конструктів вітчизняних науковців, основою психологічної культури особистості є пізнання людиною самої себе та інших, тому з цією групою студентів було проведено дослідження за методикою «Дослідження емоційного відгукування» (за модифікованим тестом-опитувальником, розробленим А. Мехрабієном і Н. Епштейном) з метою визначення рівня емпатичних тенденцій першокурсників. Емпатія у формі співчуття та співпереживання є умінням проникати в чуттєвий світ інших, вірно сприймати як вербальну, так і невербальну інформацію щодо особистості іншої людини. Емоційна чутливість безпосередньо пов'язана з розвитком рефлексії і залежить від особливостей проходження людиною інститутів соціалізації. За даними дослідження визначено, що у 56,7% опитаних, – середній, і у 43,3% – низький рівень емпатичних тенденцій. Низький рівень емпатичних тенденцій визначено у 89,4% першокурсників, для яких мотивацією вступу до ВНЗ є набуття знань, що пов'язане з відсутністю пріоритетності мотивів оволодіння професією. Відповідно, для розвитку емоційної чутливості як, фактично, базової складової психологічної культури особистості, постає необхідність впровадження у навчально-виховний процес ВНЗ відповідних заходів, зокрема, – семінарів-тренінгів практичного самопізнання та комунікативної компетентності.

В результаті аналізу даних цієї групи за проведеною анкетною щодо визначення рівня необхідних для ефективного навчання у ВНЗ вмінь (комунікативних, організаційних, інформаційних, інтелектуальних) було встановлено, що більшість студентів на низькому рівні оцінюють власні показники інтелектуальних вмінь, а саме – узагальнювати, формулювати висновки, виділяти причинно-наслідкові зв'язки, користуватися дослідницькими навичками (76,6%). Серед організаційних вмінь, студенти на низькому рівні оцінюють навички планування власної початкової та науково-дослідної діяльності, самоконтроль та самоаналіз цих видів діяльності (66,7%); серед комунікативних – низькі показники вміння виступати перед аудиторією, аргументовано доводити свою точку зору та приймати участь у дискусії (80%). За результатами анкетування була визначена не лише наявність рефлексивної позиції студентів щодо оцінки вказаних вмінь як складових психологічної культури, але і пропозиції щодо організації навчально-виховного процесу у ВНЗ з метою набуття цих складових. Так, студенти зазначали необхідність

інтенсивного впровадження інтерактивних методів навчання під час вивчення дисциплін курсу, тренінгових програм для студентів як позааудиторної форми роботи за різною тематикою, зокрема, – семінарів-тренінгів самопізнання та комунікативної компетентності.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. В результаті проведеного дослідження, визначено, що, згідно теоретичним надбанням сучасників, психологічна культура особистості є загальним людським феноменом, який проявляється в усіх сферах життя та діяльності особистості, і є чинником можливостей самореалізації людини як фахівця. Професійна мотивація особистості є, водночас, і складовою психологічної культури, і чинником її розвитку. Згідно результатам проведеного дослідження щодо визначення особливостей мотивації до навчання у ВНЗ студентів – майбутніх вчителів як складової їх психологічної культури, визначено, що для більшості студентів мотивацією вступу до ВНЗ є набуття знань, і це виражається в бажанні людини, передусім, отримати певну систему знань, вмінь та навичок, проте, прагнення «оволодіти» професією і спрямованість на формування професійно-важливих якостей фахівця не є головними. Також, для цих студентів характерним є низький рівень розвитку емоційної чутливості, як базової складової психологічної культури особистості. Більшість студентів цієї групи мають середній рівень комунікативних та організаційних здібностей, що свідчить про необхідність впровадження в навчально-виховний процес інтерактивних методів навчання, оскільки комунікативна складова психологічної культури особистості є досить важливою в структурі компетентності вчителя. Крім того, значна кількість студентів оцінюють власні показники таких вмінь, як виділення причинно-наслідкових зв'язків, самоконтролю та самоаналізу навчальної діяльності, виступу перед аудиторією, аргументований доказ та участь у дискусії на низькому рівні. Відповідно, на сьогодні є актуальним питанням інтенсивного впровадження інтерактивних методів навчання, тренінгових програм, і, зокрема, – семінарів-тренінгів комунікативної компетентності, як необхідних складових процесу формування психологічної культури фахівця.

Список використаної літератури

1. Берестовская Л. П. Исследование мотивации студентов в образовательном процессе педагогического вуза / Л. П. Берестовская // Омский научный вестник. – № 4, (111), 2012. – С. 286–289.
2. Божович Л. И. Проблема развития мотивационной сферы ребёнка / Л. И. Божович // Хрестоматия по психологии. Учеб пособие для студентов пед. ин-тов [под. ред. А. В. Петровского]. – М. : Просвещение, 1977. – 528 с.
3. Губа Н. Особливості ціннісно-мотиваційної сфери сучасної студентської молоді / Н. Губа // Психологічні перспективи. – 2009. – Вип. 13. – С. 93–99.
4. Гобод І. Ю. Психологічна культура як умова формування професійної майстерності у майбутніх педагогів / І. Ю. Гобод // Проблеми загальної та

педагогічної психології. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України [за ред. С. Д. Максименко]. – Т. ІХ, ч. 4. – К., 2009. – С. 59–66.

5. Кусякіна С. Н. Мотивація поступлення в вуз у старшокласників і студентів / С. Н. Кусякіна // Психологічна наука і освіта. – 2008. – № 1. – С. 58–67.

6. Мачинська Н. І. Психологічна культура як складник професіоналізму викладача / Н. І. Мачинська, В. Б. Лагутін // Психологічна культура як складник професіоналізму викладача – Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ – 2011 – № 2 – С. 229-241.

7. Немов Р. С. Психологія. В 3-х кн.. Кн. 2. : Психологія освіти : учеб. для студ. высш. пед. учеб. заведений. / Р. С. Немов. – 4-е изд. – М. : Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2006. – 606 с.

8. Орлов А. А. Развитие познавательного потенциала студентов в образовательном пространстве педагогического вуза / А. А. Орлов // Педагогика. – 2009. – № 8. – С. 47–57.

9. Словарь практического психолога / Сост. С. Ю. Головин. – Минск : Харвест, 1998. – 800 с.

10. Степанченко Н. Особливості професійно-педагогічної мотивації майбутнього спортивного педагога / Н. Степанченко // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : Збірник наукових праць. – № 3 (19), 2012. – С. 101–105

11. Улунова Г. Є. Психологічна культура як інваріант загальної та професійної культури / Г. Є. Улунова // Психологічна культура: види, інваріанти, розвиток : монографія / кол. авт. ; відп. ред.. Г. Є. Улунова. – Суми : ВВП «Мрія», 2014. – С. 8–36.

Транслітерація

1. Berestovskaja L. P. Issledovanie motivacii studentov v obrazovatel'nom processe pedagogicheskogo vuza / L. P. Berestovskaja // Omskij nauchnyj vestnik. – № 4, (111), 2012. – S. 286–289.

2. Bozhovich L. I. Problema razvitija motivacionnoj sfery rebjonka / L. I. Bozhovich // Hrestomatija po psihologii. Ucheb posobie dlja studentov ped. in-tov [pod. red. A. V. Petrovskogo]. – М. : Prosveshhenie, 1977. – 528 s.

3. Guba N. Osoblivosti cinnisno-motivacijnoj sfери suchasnoj students'koї molodi / N. Guba // Psihologichni perspektivi. – 2009. – Vip. 13. – S. 93–99.

4. Gobod I. Ju. Psihologichna kul'tura jak umova formuvannja profesijnoj majsternosti u majbutnih pedagogiv / I. Ju. Gobod // Problemi zagal'noї ta pedagogichnoї psihologii. Zbirnik naukovih prac' Institutu psihologii im. G. S. Kostjuka APN Ukraїni [za red. S. D. Maksimenko]. – Т. ІН, ч. 4. – К., 2009. – S. 59–66.

5. Kusakina S. N. Motivacija postuplenija v vuz u starsheklassnikov i studentov / S. N. Kusakina // Psihologicheskaja nauka i obrazovanie. – 2008. – № 1. – S. 58–67.
6. Machins'ka N. I. Psihologichna kul'tura jak skladnik profesionalizmu vkladacha / N. I. Machins'ka, V. B. Lagutin // Psihologichna kul'tura jak skladnik profesionalizmu vkladacha – Naukovij visnik L'vivs'kogo derzhavnogo universitetu vnutrishnih sprav – 2011 – № 2 – S. 229-241.
7. Nemov R. S. Psihologija. V 3-h kn.. Kn. 2. : Psihologija obrazovanija : ucheb. dlja stud. vyssh. ped. ucheb. zavedenij. / R. S. Nemov. – 4-e uzd. – M. : Gumanitar. izd. centr VLADOS, 2006. – 606 s.
8. Orlov A. A. Razvitie poznavatel'nogo potenciala studentov v obrazovatel'nom prostranstve pedagogicheskogo vuza / A. A. Orlov // Pedagogika. – 2009. – № 8. – S. 47–57.
9. Slovar' prakticheskogo psihologa / Sost. S. Ju. Golovin. – Minsk : Harvest, 1998. – 800 s.
10. Stepanchenko N. Osoblivosti profesijno-pedagogichnoï motivacii majbutn'ogo sportivnogo pedagoga / N. Stepanchenko // Fizichne vihovannja, sport i kul'tura zdorov'ja u suchasnomu suspil'stvi : Zbirnik naukovih prac'. – № 3 (19), 2012. – S. 101–105
11. Ulunova G. E. Psihologichna kul'tura jak invariant zagal'noï ta profesijnoï kul'turi / G. E. Ulunova // Psihologichna kul'tura: vidi, invarianti, rozvitok : monografija / kol. avt.. ; vidp. red.. G. E. Ulunova. – Sumi : VVP «Mrija», 2014. – S. 8–36.

Пушно С. В.

Особенности мотивации обучения студентов педагогического высшего учебного заведения как составляющая формирования психологической культуры будущих учителей

В статье рассмотрены особенности мотивации обучения в педагогическом высшем учебном заведении студентов – будущих учителей, как составляющие процесса формирования их психологической культуры. Определено, что профессиональная мотивация и профессиональная направленность личности являются составляющими процессов формирования психологической и профессиональной культуры специалиста, которые обеспечивают успешность вхождения человека в учебно-профессиональную деятельность, его самореализацию как специалиста. К компонентам психологической культуры личности, которые развиваются и усложняются в процессе учебно-профессиональной деятельности в высшем учебном заведении, относятся приобретение системы психологического знания, навыков самопонимания и понимания других людей, регуляции собственных состояний, деятельности и социальных отношений. Согласно результатам проведённого исследования по определению особенностей мотивации к обучению в педагогическом высшем учебном заведении студентов – будущих учителей, определено, что для

первокурсников, у которых мотивация поступления в Вуз была, прежде всего, связана с приобретением знаний, в сравнении со студентами с мотивацией стремления «овладения» профессией, характерным является низкий уровень эмоциональной чувствительности (эмпатии), как базовой составляющей психологической культуры, средний и низкий уровень коммуникативных и организационных способностей, а также коммуникативных, организационных и интеллектуальных умений. Соответственно, актуальными на сегодня являются вопросы интенсивного внедрения в учебный процесс Вуза интерактивных методов обучения, а также – тренинговых программ, как необходимых составляющих процесса формирования психологической культуры будущего учителя.

***Ключевые слова:** мотивация, направленность, профессиональная мотивация, профессиональная направленность, психологическая культура личности, профессиональная культура специалиста, социализация, самореализация, эмпатия, коммуникативные и организаторские способности.*

Pukhno S.V.

Students' of pedagogical higher education establishment features of learning motivation as the formation component of the future teachers' psychological culture

Students' of pedagogical higher education establishment features of learning motivation as the formation component of the future teachers' psychological culture are described in the article. It was determined that the person's professional motivation and professional orientation is a part of the formation process of specialist's psychological and professional culture, which provide the person's successful entering the educational and professional activities, its self-realization as a specialist. The personality's psychological culture components that develop and become more complex in the learning process and professional activities in higher education establishment, include the acquisition of psychological knowledge system, skills, self-understanding and other people understanding, the regulation of their own states, activities and social relations. According to the results of the study of the characteristics of students' – future teachers' learning motivation in the pedagogical higher educational establishment, it has been determined that for the freshmen' whose motivation of entering the university was primarily related to the knowledge acquisition, in comparison with the students whose motivation was the desire of "mastering" the profession is characterized with the low level of emotional sensitivity (empathy), as a basic psychological culture component, medium and low level of communicative and organizational skills as well as communicational, organizational and intellectual abilities. Accordingly, the relevant question nowadays is an intensive introduction of the interactive teaching methods, and training programs in the educational process of a high school as essential components of the formation process of the future teachers' psychological culture.

Key words: *motivation, focus, professional motivation, professional orientation, personality's psychological culture, professional's professional culture, socialization, self-actualization, empathy, communication and organizational skills.*

Пухно Світлана Валеріївна - кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Сумського державного педагогічного університету ім. А.С.Макаренка

УДК 159.923.2

Санников А. И.

«РЕШИМОСТЬ» И «РЕШИТЕЛЬНОСТЬ» В ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ СИСТЕМЕ ПРИНЯТИЯ ЛИЧНОСТЬЮ ЖИЗНЕННЫХ РЕШЕНИЙ

В статье представлены результаты теоретического анализа «решимости» – системообразующей авторской концепции принятия личностью жизненных решений. Рассмотрено текущее состояние проблемы выбора и принятия решений в различных условиях жизнедеятельности личности. Показана несостоятельность взглядов современных ученых на роль и значение решительности как ведущего качества личности, определяющего ее эффективный выбор. Определены условия принятия личностью жизненных решений, которые включают среду – жизненное пространство личности, субъективную оценку личностью жизненной ситуации и условий ее возникновения и развертывания (определенность, риск, неопределенность).

Предложена «решимость» в качестве интегрального свойства личности, способствующего продуктивному принятию жизненных решений. Приведены данные философа-богослова Феофана Затворника Вышенского о роли решимости в духовном становлении личности. Выделены основные типы решимости в представлениях У. Джеймса, особенности и условия проявления разумной, ситуативной, импульсивной, личностной и волевой решимости. Высказано гипотетическое предположение о доминировании соответствующих свойств личности, присущих различным типам решимости. Приведены данные результатов современных исследований принятия решений, подтверждающие авторскую гипотезу.

Обоснована целесообразность использования решимости личности как ведущего блока структурно-функциональной системы принятия жизненных решений. Дано описание оригинальной структуры, включающее четыре компонента «решимости»: ориентация (настрой) на принятие жизненного решения, эргичность (активность), неуклонность (устойчивость) и разумность (мудрость) в принятии жизненного решения.

201